

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Ομιλία του Υπουργού Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας
κ. Πρόδρομου Προδρόμου
στο Φιλολογικό Μνημόσυνο του Ήρωα Στέλιου Μαυρομμάτη – 21.9.2021

Πρώτα απ' όλα θέλω να συγχαρώ τον Εθνικό Σύλλογο Μαυρομμάτης Αγίου Παύλου. Το ιστορικό αυτό σωματείο που στέκεται εδώ στην ακριτική περιοχή του Αγίου Παύλου, εδώ και 60 χρόνια και κρατά άσβεστη τη μνήμη του ήρωά μας Στυλιανού Μαυρομμάτη. Ενός σωματείου που είναι και εστία της εθνικής συνείδησης, των ακατάλυτων αξιών και των ευγενών ιδεωδών του κυπριακού Ελληνισμού. Σας συγχαίρω και σας ευχαριστώ και για τη σημερινή ευκαιρία να τιμήσουμε σεμνά σε φιλολογικό μνημόσυνο τον Στέλιο Μαυρομμάτη. Τον ήρωα από τον Λάρνακα Λαπήθου που συνελήφθη από τους Άγγλους εδώ στον Άγιο Παύλο και έπειτα απαγχονίστηκε από τους ξένους δυνάστες την 21^η Σεπτεμβρίου 1956, σαν σήμερα πριν από 65 χρόνια.

Στην προσωπικότητα και τη σύντομη ιστορία της ζωής του, ο Στέλιος ήταν χαρακτηριστικό υπόδειγμα εκείνης της υπέρλαμπρης νεολαίας της ΕΟΚΑ. Στο πρόσωπό του σήμερα μπορούμε να θυμηθούμε και να τιμήσουμε όλα εκείνα τα συχνά αμούστακα παλληκάρια, που βάζοντας την πατρίδα, την ελευθερία και την αγάπη τους για την Ελλάδα, πιο πάνω απ' όλα και από την ίδια τη ζωή τους ακόμα, έγραψαν χρυσές σελίδες μέσα στη σύγχρονη κυπριακή Ιστορία και χάρισαν στον κυπριακό Ελληνισμό υπερηφάνεια που κρατά για πάντα.

Έχουμε πολλά διδάγματα να αντλήσουμε από την τιμημένη ιστορία και τη θυσία του Στέλιου Μαυρομμάτη και των άλλων αγωνιστών της ΕΟΚΑ. Πρέπει και σήμερα από αυτούς να εμπνέονται οι νέοι μας κι ας μην έχουμε τον ίδιο ένοπλο αγώνα. Έχουμε πάντοτε ανάγκη από τη συνείδηση σε εγρήγορση, την ενότητα στον αγώνα για την ελευθερία της πατρίδας, την ακλόνητη πίστη στα ανθρώπινα δικαιώματα και στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου. Έχουμε ανάγκη να παραδειγματιστούμε από τη μετριοφροσύνη, την ευσέβεια και το αίτημα για ιδιοπροσωπεία απέναντι στις σειρήνες ιδεολογημάτων και αντιπερισπασμών.

Όπως το έγραψε ο μεγαλύτερος ποιητής μας που τόσο αγάπησε την Κύπρο, ο Γιώργος Σεφέρης:

«Μα τι γυρεύουν οι ψυχές μας (...) Τριμμένες από τους δίσκους των φωνογράφων, δεμένες άθελα μ' ανύπαρχτα προσκυνήματα, μурμουρίζοντας σπασμένες σκέψεις από ξένες γλώσσες;»

Δεν έχουμε ανάγκη από ανύπαρχτα προσκυνήματα και ούτε είναι καιρός για να μурμουρίζουμε σπασμένες σκέψεις από ξένες γλώσσες. Στη δική μας γλώσσα να απαγγείλουμε μπροστά σε φωτεινά παραδείγματα όπως αυτό του Στέλιου Μαυρομμάτη, τον ύμνο στην ελευθερία. Σε αληθινό και άξιο προσκύνημα προς τον αγώνα του λαού αυτού για την ελευθερία!

Ο Στέλιος Μαυρομμάτης, γιός του Χριστόφορου και της Ελένης Μαυρομμάτη από το Λάρνακα Λαπήθου, είχε εξ απαλών ονύχων μεγαλώσει με τις αξίες της ορθοδοξίας και της λαϊκής κυπριακής παράδοσης. Της παράδοσης αυτού του τόπου, η οποία μέσα και από την ελληνική εκπαίδευση, από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, πήρε την τροπή σύγχρονης εθνικής συνείδησης. Μαζί με τον εξάδελφό του, Ευαγόρα Παλληκαρίδη –που ο Στέλιος φιλοξενούσε στο σπίτι όπου έμενε στη Λευκωσία- διακρίθηκαν για την ευτολμία και το θάρρος τους, έχοντας μετατρέψει τις οδούς Λήδρας και Ονασαγόρου σε «μίλι του θανάτου», όπως το έλεγαν οι Άγγλοι.

Η ίδια η ψυχοσύνθεση των αγωνιστών της ΕΟΚΑ δίνει απαντήσεις και για πολλά σημερινά ερωτήματα. Διότι στην προσωπικότητά τους συγκέντρωναν όλα εκείνα τα στοιχεία που έκαμαν το έπος του ενωτικού αγώνα να λαμπρύνει την κυπριακή Ιστορία και να χαρίσει στον κυπριακό Ελληνισμό περηφάνια που κρατά για πάντα. Πέρα από τη φιλοπατρία και την παλληκαριά, οι ήρωες του Αγώνα της ΕΟΚΑ είχαν βαθιά ριζωμένο μέσα τους εκείνο το ήθος που έκαμε τους Έλληνες Κύπριους νέους να βαδίζουν στον αγώνα και στο μαρτύριο εντελώς φυσικά, σχεδόν με την ίδια φυσικότητα που κάποιοι άλλοι μπορεί να διασχίζουν ένα δρόμο για να πάνε στη δουλειά τους...

Πολλές φορές μπορεί να διερωτόμαστε εμείς οι σημερινοί: πού εύρισκαν τότε οι νέοι της Κύπρου το θάρρος να ρίχνονται ολόψυχα στον Αγώνα αψηφώντας κάποτε ακόμα και τον βέβαιο θάνατο;

Δεν υπάρχει καμιά περίτεχνη εξήγηση. Ήταν ο χαρακτήρας των νέων εκείνων που χτιζόταν με τα αθάνατα υλικά της οικογενειακής και της κοινοτικής παράδοσής μας. Ήταν η ψυχική διάπλαση των ανθρώπων που ζούσαν σ' έναν κόσμο οικείο και μάθαιναν το φιλότιμο; να έχουν κατά νου τι ψυχή θα παραδώσουν. Ήταν η συμφιλίωση του ψυχισμού τους που κρατάει στις ρίζες του πολιτισμού μας με εκείνο που γυρεύουμε στον κόσμο μέσα. Μπορούσαν οι ήρωες

της εποχής εκείνης να ξεπερνάνε το Εγώ τους γιατί με θέρμη πίστευαν και ήταν αφοσιωμένοι σε κάτι ανώτερο, στο Εμείς για το οποίο μας μίλησε ο Μακρυγιάννης.

Στη δική μας παράδοση η φιλοπατρία δεν χωριζόταν ποτέ από την ορθόδοξη πίστη. Έτσι που μέσα στην ασκητική παράδοση ενός λαϊκού πνευματισμού, μπορούσαν οι νεαροί αγωνιστές να νικούν και τον ίδιο τον θάνατο ακόμα γιατί ερχόταν ώρα που πίστευαν ότι στον ένθεο χώρο του ελληνορθόδοξου πολιτισμού και το νερό ακόμη μπορεί να πατιέται και πως η πίστη και η αφοσίωση και τα βουνά τaráσσουν και μετακινούν.

Τα παλληκάρια της ΕΟΚΑ, όπως και οι αγωνιστές του 1821, δεν ξεχώριζαν την ορθόδοξη πίστη από την αγάπη τους για την ελευθερία. Πατρίδα και ελευθερία έξω απ' τον Χριστό και την Παναγιά είναι γράμμα κενό, είναι σχήματα αφηρημένα που δεν μιλούν στην ψυχή των ανθρώπων μας.

Το Θεό επικαλέστηκε ο στρατηγός Μακρυγιάννης όταν εξηγούσε στο Γάλλο Ναύαρχο Ντεριγνύ ότι *«είναι αδύνατες οι θέσεις μας και εμείς, όμως είναι δυνατός ο Θεός που μας προστατεύει, και θα δείξωμεν την τύχην μας σ' αυτές τις θέσεις τις αδύνατες»*. Πέρα και από τη στενή λογική επικαλέστηκε ο σοφός γέρον του έπους του '21 τη θαυματουργική των χριστιανών Ελλήνων. Αν είμαστε εμείς αδύνατοι, είναι ο Θεός δυνατός, εξήγησε.

Έτσι και οι λεβέντες της ΕΟΚΑ, ορκισμένοι από κληρικούς με θεία φωτιά στον λογισμό, όπως ο εμβληματικός Παπασταύρος Παπαγαθαγγέλου, με το ίδιο ακριβώς σκηνικό του όρκου της Φιλικής Εταιρείας, προχωρούσαν αν όχι με τον σταυρό στο χέρι, σίγουρα με την Παναγιά μες στην καρδιά. Μες στην ίδια καρδιά που ξάφνου γινόταν πελώρια και χωρούσε και την Παναγιά και τις άλλες δυο αγάπες τους, τη μάνα τη δική τους και την μάνα όλωνών μας, την Ελλάδα. Πώς λοιπόν να ξαστοχήσουν οι νέοι εκείνοι με την τριπλή ευλογία της Μάνας;

Όνειρον του ξύπνιου χαρακτήρισε ο Γάλλος ιστορικός Φρανσουά Κρουζέ την εμπειρία του ενωτικού αγώνα για τη γενιά της ΕΟΚΑ. Ήταν πράγματι ένα όνειρο. Αλλά η ευθύτητα, η αρετή και η ευλάβεια των ανθρώπων, τους επέτρεψαν να το ζωντανέψουν και να του δώσουν σάρκα και οστά απ' την ίδια τη σάρκα και τα κόκκαλά τους. Μάρτυράς μας η σορός των παλληκαριών που μετέφεραν πίσω στο χωριό οι δικοί τους, όταν μπορούσαν -γιατί άλλοι ετάφησαν στα θρυλικά Φυλακισμένα Μνήματα. Και τότε, μαζί με τη θρηνωδία ήταν και πανηγύρι! Ξεσπούσε πανηγύρι λευτεριάς πάνω από το πένθος και τον πόνο της απώλειας και ξεσήκωνε την καρδιά των υπόλοιπων νέων.

Το φαινόμενο των λυκειόπαιδων που κατά κάποιο τρόπο ζήλευαν τους συμμαθητές τους που έπεσαν στον Αγώνα και περίμεναν πότε θα έρθει και η δική τους σειρά, είναι ασύλληπτο. Είναι

πρωτοφανές και συγκλονιστικό. Από μόνο του μαρτυρά πόσο ο κυπριακός Ελληνισμός ήταν έτοιμος για τη θυσία της ελευθερίας.

Μέσα από κείνο το όνειρο του ξύπνιου, με τις ευγενέστερες των προθέσεων και κινητοποιώντας τις καλύτερες των πατροπαράδοτων αρετών τους, οι λεβέντες της ΕΟΚΑ έδιναν τότε μια συνέχεια στον ξεσηκωμό του 1931, δικαίωναν την περήφανη αξίωση του ενωτικού Δημοψηφίσματος του 1950, έβαζαν την Κύπρο στον χορό της αντιαποικιακής κινητοποίησης και την έφερναν στην αγκαλιά της μάνας-πατρίδας. Η θυσία όλων των ηρώων και ο νικηφόρος αγώνας της ΕΟΚΑ, άνοιξε διάπλατα τον δρόμο της ελευθερίας (άλλο τι έγινε μετά...)

Νέοι άνθρωποι με την αδαμάντινη πίστη και το ήθος του Στέλιου Μαυρομμάτη, του Μιχάλη Κουτσόφτα, του Αντρέα Παναγίδη, του Μιχαλάκη Καραολή, του Ανδρέα Δημητρίου, του Ευαγόρα Παλληκαρίδη και των άλλων όλων, έκαμαν να ωριμάσει μέσα τους ο καρπός της ελευθερίας και ο πόθος της δικαιοσύνης με μια δύναμη που, χωρίς φθόνο ή μισαλλοδοξία, μετακινούσε βουνά ολόκληρα όπως βουνό βαρύτατο ήταν ο όγκος της αποικιακής τυραννίδος που κατακάθισε πάνω στην ψυχή των Ελλήνων Κυπρίων.

Η ευθύτητα, η αρετή, η αφοσίωση στον συλλογικό σκοπό και η ευλάβεια νέων όπως ο Στέλιος Μαυρομμάτης, επέτρεψαν να ζωντανέψει τ' όνειρο και του έδωσαν σάρκα και οστά απ' την ίδια τη σάρκα και τα κόκκαλά τους. Απ' τις κορφές του Μαχαιρά και τα κρησφύγετα της Πιτσιλιάς και του Δικώμου, μέχρι τον αχυρώνα και την ιερή σπηλιά του Αυξεντίου, αλλά και μέσα στα στενά της Λευκωσίας κι εδώ πιο κάτω, στην οδό Αγίου Παύλου: το μεθυστικό άσμα της ελεύθερης ελληνικής ψυχής δεν μπορούσε να κρυφτεί ούτε και να σωπάσει. Ξεχύθηκε σε κάθε ελληνικό σπίτι της Κύπρου, μέθυσε νέους και γέρους, έκαμε τους έφηβους άντρες μέσα σε λίγες μέρες, έκαμε να ροδίσουν τα μάγουλα των κοριτσόπουλων και ν' ανεμίσει η μαραζωμένη πλεξούδα των μανάδων.

Στην ίδια κολυμβήθρα, την κολυμβήθρα του όρκου των αγωνιστών της ΕΟΚΑ, πρέπει να αναβαπτιζόμαστε κάθε στιγμή αν θέλουμε να κρατήσουμε ψηλά το κεφάλι και να δώσουμε νόημα στην πεζή καθημερινότητα που μάς απορροφά σήμερα περισσότερο παρά ποτέ.

Νομίζω πως τα μεγάλα λόγια και τα περίπλοκα νοήματα δεν έχουν πολλά να προσθέσουν. Γιατί η αλήθεια είναι τόσο απλή, τόσο άμεση, τόσο χειροπιαστή: όσο τα αποκαϊδία του Γρηγόρη Αυξεντίου. Τα απλά λόγια είναι τόσο αληθινά γιατί ξυπνάνε μέσα μας μνήμες κρυμμένες ακόμα και για πράγματα που δεν έχουμε ζήσει, αλλά που είναι πράγματα που γεμίζουν τον αέρα που αναπνέουμε. Νιώθουμε τη θυσία, το ολοκαύτωμα, το αγέρωχο βλέμμα,

το αταλάντευτο βήμα προς τον θάνατο που ήταν όμως και το ίδιο βήμα που ανέβαινε τα σκαλοπάτια της Λευτεριάς του Ευαγόρα Παλληκαρίδη. Νιώθουμε την τραχιά αφή του σκοινιού που τύλιξε το λαιμό του Στέλιου Μαυρομμάτη, όπως θαμπωμένοι βλέπουμε και τη θεία λάμψη της λευτεριάς στα μάτια του.

Ας κρατήσουμε, οι Έλληνες της Κύπρου, αυτές τις άσβεστες αισθήσεις και ας μείνουν πάντα οδηγός μας. Με τέτοιο γάλα ας συνεχίσουν να βυζαίνουν τα βρέφη τους οι Ελληνίδες Κύπριες μανάδες, με τέτοιες ιστορίες ας αποκοιμίζουν οι πατεράδες τ' αγόρια και τα κορίτσια μας. Όσο να ξημερώσει η μέρα της αληθινής λευτεριάς, της λευτεριάς για ολόκληρη αυτή τη γη, από τον Απόστολο Ανδρέα μέχρι την Κερύνεια, από τη Μόρφου και την Αμμόχωστο, μέχρι και τον Λάρνακα της Λαπήθου γενέθλιο τόπο του Μαυρομμάτη.